

PRIMERJAVA BRANJ PYRGIJSKIH ZLATIH PLOŠČIC

V. Vodopivec

Pot na Drenikov vrh 12, Ljubljana; E-mail: Vinko.Vodopivec@familia.si

Ključne besede: Pyrgi, Etruščani, Feničani, Atestino, Veneti, Slovani, punktacija

Key words: Pyrgi, Etruscans, Fenicians, Atestino, Veneti, Slavs, punctuation

Povzetek

Znanstveniki še vedno iščejo izvor Etruščanov in to v različnih smereh, saj njihov izvor niti v grobem še ni dorečen. V teh prizadevanjih lahko bistveno pripomore ustrezno razumevanje dveh zlatih Pyrgijskih etruščanskih ploščic iz 5. stoletja pred Kristusom, ki so eden najboljše ohranjenih pisnih spomenikov Etruščanov, saj vsebuje daljši zapis 227 črk, krajši zapis pa 93 črk.

Za preveritev razumevanja besedila je izvedena primerjava nekaterih znanih prevodov v sodobne jezike in sicer za prevod M. Bora v slovenščino in za prevoda A. Mario in G.M. Fecchetti v italijanščino ter lastnih študij na osnovi borovega prevoda in njegovega glosarja. Primerjava zajema prečrkovanje izvornika v latinico in primerjavo navedenih prevodov na podlagi ustrezno prepoznanih črk in besed brez imen in neprevedenih besed v obravnavanih prevodih.

Pri celotnem besedilu obeh ploščic, berem po celotni analizi drugače kot je Borova razlaga le v šestih primerih, ki predstavljajo 8 besed ali 9,4% in sicer: E-MIA, OEBARIEI, TU-RUKE, RASE, ZVER, NIM. Poleg tega dopuščam drugačno branje v primeru Velianas, ki poleg imena lahko pomeni po naše tudi velikaša. Posameznim besedam je pripisan tudi možen drugačen pomen, ki pa v celoti ne spreminja razumevanja prebranega besedila.

Rezultati potrjujejo pravilnost Borovega branja saj je v njegovem prevodu 45,6% prepoznanih črk, medtem ko jih italijanska prevoda vsebujeta le 3,4% in 5,9%. Še izrazitejša je primerjava prepoznanih besed, saj jih ima Borov prevod kar 65,9%, medtem ko jih imata italijanska prevoda le 1,2% in 4,7%. Rezultati kažejo, da je Borov prevod odličen, italijanska prevoda pa sta neustrezna. Navedeni rezultati potrjujejo tezo, da je prvotni izvor Etruščanov iz venetskih korenin, saj je tako venetske zapise kot etruščanska besedila možno razumeti na podlagi slovanskih jezikovnih prvin. Slovenščina je tudi v tem primeru uporabno orodje, saj s svojimi številnimi dialekti omogoča razumevanje starejših etruščanskih zapisov.

1. Uvod

Dobro ohranjene so tri zlate Pyrgijske ploščice velikosti 19/9cm, 19/9 cm in 13/9 cm, imenovane po najdišču Pyrgi iz 5. stoletja pred Kristusom in sicer dve z etruščanskim in ena s feničanskim zapisom. Shranjene so v Rimu v Museo di Villa Giulia [6]. Zlata ploščica s feničanskim zapisom sicer govori o podobni vsebini, nikakor pa ni prevod nobene od etruščanskih ploščic, niti ni prevod celotne vsebine obeh ploščic.

Daljša etruščanska ploščica ima 227 črk, krajša etruščanska ploščica ima 93 črk, feničanska ploščica pa ima 141 znakov.

Pogostost pojavljanja črk je naslednje:

črka	A	E	I	L	K	V	U	S	T	N	M	R	H	O	Z	B	P	Ž	skupaj
--																			
daljša etrušč.	46	27	23	16	13	13	11	15	15	10	10	11	6	4	4	1	1	1	227
krajša etrušč.	19	9	8	9	6	6	8	4	3	6	5	2	2	2	1	2	1	0	93
skupaj	65	36	31	25	19	19	19	19	18	16	15	13	8	6	5	3	2	1	320
delež v %	20	11	10	8	6	6	6	6	6	5	5	4	2	2	2	1	0	0	100
Znak	Š	B	T	R	L	`	Y	M	K	N	W	O	H	I	Z	P			skupaj
--																			
feničanska	18	15	14	14	13	12	10	9	9	5	5	5	4	3	2	1			141

delež v %   13 11 10 10   9 9 7 6 6 4 4 4 3 2 1 1   100

Pri branju Etruščanskih zapisov je treba ustrezno pozornost posvetiti njihovi starosti, saj se s starostjo spreminjajo. Mlajši zapisi se približujejo grškim zapisom, saj je viden hetitski vpliv, medtem ko se starejši zapisi pred 5. st. pr.Kr. približujejo venetskim zapisom. Pyrgijske ploščice so iz starejše skupine etruščanskih zapisov, zato je umestna primerjava etruščanske in venetske abecede zapisane na atestinski tablici številka 23:

enake črke	a, e, v, i, k, m, n, o, p, r, s,	11 črk
obrnjene črke	l, u	2 črki
različne črke	b, d, z, t, š, g	6 črk

Velika podobnost etruščanskih črk v zapisu Pyrgijskih zlatih ploščic z venetsko pisavo opravičuje primerjalno branje z venetskimi črkami, zato neznano črko na koncu besedila berem kot venetski b, ki pa se verjetno bliža črki v [7].

Očitno se kaže že vpliv Latincev, saj se po 5 st. pr.Kr. črka c bere kot c ali kot k, enako kot pri njih, kar beleži tudi M. Pallottino [5].

Črke s, z in ž so razvidne po značilnostih etruščanskih in venetskih znakov tako, da je njihovo branje umestno, kar nedvoumno potrjuje tudi smisel prebranega teksta, pa čeprav tako prečrkovanje ni povsem skladno z dosedanjo predpostavljeno izgovorjavo posameznih črk.

2. Analiza

2.1 Feničanska ploščica

Feničanska ploščica je zapisana v stari aramejščini, ki prehaja v novejšo feničanščino [6], imamo pa tudi zapis v latinici v knjigi [1] in sicer:

lrbt l`štrt`šr odš`z`š p`l w`š ytn tbyr`. wlnš mlk`l kyšry`. byrh. zbh šmš bmtn` bbt wbm tw.
k`štrt. `rš. bdy lmlky šnt šlš iii by rh krr bym obr `lm wšnt lm`š` lm bbty šnt km hkkbm `l.

Pri prepisu je opaznih 12 nedoslednosti: o bere 3x kot `   r bere 2x kot d   š bere
1x kot m   k bere 1x kot m   štiri pike manjkajo, ena pa je odveč.

Za feničansko ploščico imamo tri prevode v italijanščino [1, 2], podajam pa tudi njihove prevode v slovenščino, kot jih je prevedel g. Lucijan Vuga:

- 1 G. Garbarini [1]
- 2 G. Levi Della Vida [1]
- 3 S. Moscati [2]

- 1 Alla Signora Astarte. Questo e il luogo sacro che ha fatto e che ha dato Thefarie Vilianas, Gospodarici Astarti. To je posvečen kraj, ki ga je ustvaril in dal Thefaria Velianos, re su Chaiserie, nel mese di Zbh Šmš, in dono nel tempio e nel suo recinto (?); kralj Chaisrie, v mesecu Zbh Šmš, v dar templju in njegovi ogradi (?); poiche Astarte ha innalzato (?) con la sua mano al suo regno per tre anni nel mese ker ga je Astarta povzdignila s svojo roko za vladarja za tri leta v mesecu di Krr nel giorno del seppellimento della divinita. Krr na dan pokopa božanstva. E gli anni della statua della divinita nel suo tempio (sono tanti) anni come queste stelle. In let kipa božanstva v njegovem templju (je toliko) let, kolikor je teh zvezd.

- 2 Alla Signora Astarte e questo il santuario (luogo santo) che ha fatto e che ha donato
 Za gospodarico Astarto je to svetišče (sveti kraj), ki ga je zgradil in dal
 Tbrý` Wlnš re di Kyšry nel mese di Zebah šiššim (Šmš corruptum) in ^M_Ktn nel tempio
 Tbrý` Wlnš, kralj Kyšryja, v mesecu Zebah šiššim (Šmš corruptum) v ^M_Ktn v svetišču
 di Wb^m_n tw perche Astarte scelse per mezzo di lui nell`anno tre del suo regno
 od Wb^m_n tw, ker ga je Astarta izbrala potom njega v tretjem letu njegovega vladanja,
 nel messe di Krr nel giorno della sepoltura della divinita e nell`anno della statua
 v mesecu Krr, na dan pokopa božanstva, in v letu kipa
 della divinita nel suo tempio (e) nell`anno (?) di quelle stelle.
 božanstva v njenem svetišču (in) v letu (?) tistih zvezd.
- 3 Alla signora Astarte. Questo (e) il sacello che ha fatto e che ha donato Thefarie Velianas,
 Gospodarici Astarti. To (je) kapelica, ki jo je zgradil in daroval Thefaria Velianos,
 re su Caere, nel mese di *zbh šmš*, in dono (?) nel tempio e nel suo recinto (?),
 kralj Caere, v mesecu *zbh šmš*, v dar (?) svetišču in njegovi ogradi (?)
 poiche Astarte ha richiesto (cio) per mezzo di lui nell`anno terzo del suo regno,
 ker je Astarta zahtevala (to) od njega v tretjem letu njegovega vladanja,
 nel mese di *krr*, nel giorno del seppellimento della divinita. Gli anni della statua
 v mesecu *krr*, na dan pokopa božanstva. Let kipa
 della divinita (siano tanti) anni quante queste stelle.
 božanstva (naj bo toliko), kolikor je zvezd.

Ne morem ocenjevati ustreznosti prevodov v italijanščino, vendar je očitno, da so vsi trije prevodi dovolj podobni, da bi lahko sklepali na ustreznost prebranega besedila, razen če so sta se druga dva prevoda naslanjali na prvi italijanski prevod.

Povsem očitno je, da ne gre za isto vsebino, kot je zapisana na etruščanskih ploščicah, zato kakršnekoli vsebinske primerjave niso umestne.

2.2 Pyrgijski ploščici

Analiza zajema pregled ustreznosti prečkovanja zapisov v latinico in primerjavo različnih prevodov istega besedila s prepoznavanjem posameznih črk ali sklopov črk in zlasti s prepoznavanjem posameznih besed prevedenega besedila. Vsa besedila so obravnavana po enakem postopku in po enakih kriterijih tako, da je primerjava ustrezna in daje upravičene zaključke.

Primerjavo branja Pyrgijskih zlatih etruščanskih ploščic sem izvedel na osnovi zapisov (1- prevod A. Mario, 2- prevod G.M. Fachetti, 3- prevod M. Bor, 4- prevod V. Vodopivec), zato so pri analizi s temi števili označeni navedeni prevodi.

2.2.1 Delovni hipotezi

Delež prepoznanih črk v posameznem prevodu mora biti najmanj 25% če želimo doseči še sprejemljivo raven razumevanja obravnavanega besedila.

Delež prepoznanih besed v posameznem prevodu mora biti najmanj 30% in to brez imen in neprevedenih besed, če želimo doseči še sprejemljivo raven razumevanja obravnavanega besedila.

2.2.2 Daljši etruščanski zapisi

Primerjava črkovanja in delitve; v oklepaju sta števili drugače pisanih in drugače govorjenih črk:

- 1 ITA TMIA ICAC HERAMASVA VATIECHE UNIAL ASTRES **THEMIASA MECH**
THUTA THEFARIEI VELIANAS SAL ZUVENIAS TURUCE MUNISTAS
THUVAS TAMERESCA ILACVE TULERASE NAC CI AVIL **CHURVAR TESI**

AME ITALE ILACVE ALSASE NAC ATRANES ZILACAL SELE ITALIA
ACNASVERS ITANIM HERAMVE AVIL ENIACA PULUMCHVA (15,-9)

2 ITA TMIA ICAC HE/RAMAŠVA VATIE~~XE~~ UNIALASTRES ~~O~~EMIA/SA MEX
~~OUTA~~ ~~O~~EFA/RIEI VELIANAS SAL/ CLUVENIAS TURU/CE MUNISTAS
~~O~~UVAS/ TAMERESCA ILACVE TULERASE NAC CI AVIL ~~X~~URVAR
TEŠIAMEIT/ALE ILACVE ALŠASE NAC ATRANES ZILAC/AL SELEITALA
ACNAŠV/ERS ITANIM HERAMVE AVIL ENIACA PULUM~~X~~VA (14,-9)

3 ITA TMIAJ KAK HERAM AZVA VATIEHE UNI AL ASTRES OJEMIA SA MEH
OUTA OJEBADJEJ VELIANAS SAL CLUVENI AS TURUCE MUNI STAS OUV
ASTA MERESCA ILAKVE TULE RASE NAC CI AVIL HURVAR TE ZJAME
ITALE ILAKVE AL ZASE NAC AT RANE S ŽILAC AL SELJE ITALIA AK
NA ZVED S I TA NIM HERAM VE AVIL JEN JACA PULUMHVA (6,-8)

4 I-TA TMIA I-KAK HE/RAM-AZVA-VATIEHE/-UNI-AL-ASTRES O-E-MIA/-SA
MEH OUTA OEBA/RIEI VELIANAS SAL/-CLUVENI-AS TU-RU/KE. MUNI-STAS
OUVA-S/TA-MERESKA ILAKVE/ TULE-RASE NAC. KI AVI/L HURVAR TE-
ZIAME-IT/ALE ILAKVE AL-ZASE/-NAC. A-T-RANE-S ŽILAC/-AL SELE-ITALA.
AK-NA-ZV/ER-S I-TA-NIM HERAM/-VE AVIL EN-IACA PUL/UMHVA (0,0)

Legenda: znak - ločena beseda zveznega besedila
znak / ločitev vrstic
presledek v besedilu označena ločitev besed

Primerjava prevodov po posameznih delno zaključenih vsebinah, kjer je v oklepaju navedeno število prepoznanih črk, podčrtane pa so prepoznane besede brez imen in neprevedenih besed:

I-TA TMIA I-KAK HERAM-AZVA-VATIEHE
1 QUESTA COSTRUCIONE E QUESTO SACRARIO APPARTENGONO (2)
2 IL TEMPIO E QUESTE STATUE FURONO <RICHIESTI> (5)
3 TA TEMPELJ JE KOT HRAM OZVAL UTEHE (18)
4 TUDI TA TEMPELJ JE KOT HRAM OZVAL UTEHE (19)

UNI-AL-ASTRES O E-MIA/-SA MEH OUTA
1 ALLA SIGNORA DELLE STELLE (UNI); COSTRUITI PER I (2)
2 DA PARTE DI UNI; IL <FONDANTE> LA LEGA UNICA (6)
3 JUNONE ALI ASTARTE, PRIJEMŠI ZA MEČ OVUD (17)
4 JUNONE ALI ASTARTE, KO JE IMEL SVOJ MEČ TU (18)

OEBA/RIEI VELIANAS SAL/-CLUVENI-AS TU-RUKE
1 SACRIFICI DA TIBERIO DI VELIO. IL RE, COME DONO, (0)
2 THEFARIE VELIANAS IL SAL DEL CLUVENIA DONO; (0)
3 VOJVODA VELIANAS, POSLANIK SLOVENJI, KO GA JE POSTAVIL. (9)
4 OBREDNIK VELIANAS SEL SLOVENJI, KO JE TU ROKOVAL. (14)

MUNI-STAS OUVA-S/TA-MERESKA
1 (PER GLI STRANIERI) HA OFFERTO E LA PROTEZIONE E LE DUE (0)
2 DEL SACRO LUOGO DELLA CAMERA QUESTO (FU); (2)
3 PONOSNA STAVBA TA JE OSTALA, MORSKO (11)
4 MUNJA STAVBA OVA JE STALA V MORSKI (16)

ILAKVE TULE RASE NAC
 1 COSTRUCIONI. BADERA AI CONFINI PER (0)
 2 NELLE FESTE TULERASA POICHE (FURONO) (0)
 3 ILAKVE, ZAVETIŠČE **RASENSKO**, (6)
 4 ILAKVE **UTRDBI KO JE RASEL NAKON**. (9)

KI AVIL HURVAR TE-ZIAME IT/ALE
 1 CINQUE ANNI; DEL PAESE CURA SIA, SECONDO (4)
 2 TRE ANNI COMPLETI, NEL GIORNO DEL POTERE; (2)
 3 **KO JE UMRL, GUSAR TEDAJ ZAJAME, ITAL** (16)
 4 **KO JE MINIL, KURBIR TEDAJ ZAJAME ITALSKI** (18)

ILAKVE AL-ZASE/-NAC
 1 L USO; BADERA **AL** RECINTO SACRO. (2)
 2 NELLE FESTE ALŠASA, POICHE (0)
 3 ILAKVE **PA ZASEDE**. (5)
 4 ILAKVE **ALI ZASEDE NAKON**. (9)

A-T-RANE-S ŽILAC/-AL SELE-ITALA
 1 PER LE ATTRIBUZIONI DA DOGE (DUCE; SACERDOTE) FISSI LE (0)
 2 <FUORI DALL'EDIFICIO> DELLA PRETURA <MASSIMA> (CI FU) (2)
 3 **OD TE NESREČE STA ŽITELJ IN SELJE OD ITALA**. (10)
 4 **OD TE RANE STA ŽITELJ ALI SELJE OD ITALA**. (15)

AK-NA-ZV/ER-S I-TA-NIM HERAM
 1 PURIFICAZIONI, INOLTRE IL SACRO ANNO, (0)
 2 <L ATTO DEL FUOCO>; E <A TAL FINE> SULLE STATUE (0)
 3 **KAKOR JE RAZVIDNO I TA NAM HRAM JE**, (13)
 4 **KAKOR ZVER SI I TA NIMBŠKI HRAM**
 (17)

/-VE AVIL EN IAKA PULUMHVA
 1 ED IL GIORNO DELL ASSEMBLEA. (0)
 2 (CI SONO) ANNI (TANTI) QUANTE LE STELLE (0)
 3 GLEJ, **UNIČIL IN JAKO POLOMIL**. (10)
 4 **VEDI, MINIL IN JAKO POLUMPAL**. (12)

2.2.3 Kratki etruščanski zapis

Primerjava črkovanja in delitve; v oklepaju sta števili drugače pisanih in drugače govorjenih črk:

1 NAC **THEFARIA** VELIUNAS **THAMUCE ZERA** ETANAL MASAN TIUR VNIAS
 SELACE VACAL TMIAL AVIL**CHVAL** AMUCE PULUM**CHVA** SNUI**APH** (11-2)

2 NAC **ŒEFARIEVEL/IIUNAS** **ŒAMUCE** CLEVA ETANAL/ MASAN TIUR/UNIAS
 ŠELACE V/ACAL TMIAL A/VIL**XVAL** AMUC/E PULUM**XV/A** SNUIA**Œ** (8-2)

3 NAC **OJEBADIJE** VELIUNAS O AMUCE **CLEVA** E TANAL MASAN TIUR **UNI**
 AS ZELACE VA KAL TMIAL AVIL HVAL AMUCE PULUMHVA SNU**JAV** (5-4)

4 NAK OEBARIE VEL/IIUNAS O-AMUCE/ KLEVA E-TANAL/ MASAN TIUR/ UNI-

AS ZELACE V/A KAL TMIAL A/VIL-HVAL AMUC/E PULUMHV/A SNUJAB (0-0)

Legenda:	znak -	ločena beseda zveznega besedila
	znak /	ločite vrstic
	presledek	v besedilu označena ločitev besed

Primerjava prevodov po posameznih delno zaključenih vsebinah, kjer je v oklepaju navedeno število prepoznanih črk, podčrtane pa so prepoznane besede brez imen in neprevedenih besed:

NAK OEBARIE VELIUNAS O AMUCE KLEVA

- 1 RIGUARDO A TIBERO DI VELIO: HA ORDINATO LA CONSACRAZIONE (0)
- 2 DACCHE THEFARIE VELIUNAS <FONDO>, IL CLEVA DELL'ETANA (0)
- 3 NATO KO JE VOJVODA VELIUNAS PO POMOČ KLICAL (8)
- 4 NAKON OBREDNIK VELIUNAS PO POMOČ KLICAL
(12)

E TANAL MASAN TIUR UNI AS ZELACE VA KAL

- 1 ANNUALE SECONDO L USO DEL MESE DELLA SIGNORA; HA FASSATO (0)
- 2 <LA RIPETIZIONE> DEL <RITO MENSILE> <OFFICIO>, <LA PREGHIERA> (3)
- 3 JE UDARILA SILNA VOLJA JUNONE DA JE ZLOČINCE V KALI (11)
- 4 JE TNALA MOČNA TIRA JUNONE DA JE ZLOČINCE V KALI (22)

TMIAL AVIL HVAL AMUCE PULUMHVA SNUJAB

- 1 LA ESPIAZIONE TEMPLARE ANNUALE, DEL PARI L ASSEMBLEA DEL
SENATO. (1)
- 2 DEL TEMPIO DEGLI ANNI CI FU, STELLE <CENTO> (0)
- 3 ZATRL, UNIČIL, ZAHVALJUJOČ POMOČI IN PORAZIL DOKONČNO. (11)
- 4 ZMLEL, UVIL IN ZAHVALJUJOČ POMOČI POLUMPAL ZNOJEVO. (20)

2.2.4 Punktacija

Delitev zveznega besedila v posamezne besede je izjemnega pomena za razumevanje obravnavanega teksta. Tako pri Venetih kot pri Etruščanih so značilne okrajšave pri pisavi posameznih besed. Ločitev besed v obravnavanem besedilu je prikazana le tam, kjer bi drugačna ločitev pomenila tudi drugačen pomen besedila. Tako kot v mnogih jezikih se tudi tu posamezne besede združujejo v besedne sklope, ki jih je možno ločiti šele z razumevanjem prebrane vsebine. Obseg razumljivo prebranega besedila mora biti dovolj velik, saj se ustrezna zanesljivost doseže po moji oceni, ko je razumljivega več kot tretjina napisanega besedila, kar je tudi kriterij delovne hipoteze za ustreznost razumevanja sporočila.

Primeri ustrezne delitve zveznega besedila:

I-TA I-KAK E-MIA-SA OUV-A-STA-MERESKA TE-ZIAME
AL-ZASE-NAC A-T-RANE-S AK-NA-ZVER-S-I-TA-NIM

Pri navedenih primerih se 8 neznanih besed z razumevanjem besedila preoblikuje v 26 znanih besed. Taka delitev je mogoča šele z razumevanjem branega besedila. Tuji avtorji do sedaj niso uspeli prebrati niti desetine besedila, zato tudi niso mogli ustrezno razmejiti posameznih besed zvezno pisanega teksta. Italijanska prepisa navajata 56 in 51 besed, Borov prepis navaja že 80

besed, moje študije pa so pokazale 85 besed. Prebrano besedilo ima zato bistveno več besed, kot pa so jih ugotavljali dosedanji bralci in prevajalci starejših etruščanskih zapisov.

3. Ugotovitve

3.1 Primerjava črkovanja in delitve

	število drugače pisanih črk	
1	15+11=26	S; CH; TH; F; Z
2	14+ 8=22	Š, X, Θ, Z
3	6+ 5=11	D, J (štirikrat navaja j kjer ga ni)
4	0+ 0= 0	

Poleg nekaj napak gre predvsem za prečrkovanje z grškimi črkami in drugačnega branja S, Z, Š in Ž. Opozoriti moram na natančnejšo delitev besedila v knjigi Giulio M. Facchetti, ki loči ločila besed in vrstice. Takega prikaza sem se držal tudi sam.

3.2 Pregled punktacije in delitve zveznega besedila

Delitev zveznega besedila v posamezne besede je izjemnega pomena za razumevanje obravnavanega teksta. Ustrezna delitev zveznega teksta je sorazmerna razumevanju branega besedila, zato je ravno število ugotovljenih in razumljenih besed dober pokazatelj pravilnosti prevoda branega besedila.

Italijanska prepisa navajata 56 in 51 besed. Bor, ki je dobro razumel brano besedilo, jih navaja že 80, sam pa ugotavljam 85 besed.

3.3 Primerjava prevodov

število prepoznanih črk v prevodu brez imen - skupno število črk z imeni je 320

1	2+ 2+ 0+ 0+ 0+ 4+ 2+ 0+ 0+ 0	+ 0+ 0+ 1	= 11	ali	3,4%
2	4+ 6+ 0+ 2+ 0+ 2+ 0+ 2+ 0+ 0	+ 0+ 3+ 0	= 19	ali	5,9%
3	18+17+ 9+11+ 6+16+ 5+10+13+10	+ 8+11+12	=146	ali	45,6%
4	19+18+14+16+ 9+18+ 9+15+17+12	+12+22+20	=201	ali	62,8%
vse	27+25+34+22+17+24+15+23+20+20	+30+31+32	=320	ali	100 %

število prepoznanih besed v prevodu brez imen - skupno število besed z imeni je 85

1	1+ 0+ 0+ 0+ 0+ 0+ 0+ 0+ 0+ 0	0+ 0+ 0	= 1	ali	1,2%
2	2+ 2+ 0+ 0+ 0+ 0+ 0+ 0+ 0+ 0	0+ 0+ 0	= 4	ali	4,7%
3	7+ 6+ 2+ 4+ 0+ 6+ 2+ 6+ 4+ 5	4+ 6+ 4	=56	ali	65,9%
4	8+ 9+ 4+ 5+ 2+ 6+ 3+ 8+ 7+ 5	4+ 9+ 6	=76	ali	89,4%
vse	8+ 9+ 7+ 5+ 4+ 6+ 4+ 8+ 7+ 5	6+ 9+ 6	=85	ali	100 %

Število prepoznanih črk in število prepoznanih besed kažejo na smiselnost Borovega branja, medtem ko italijanska prevoda take smiselnosti ne izkazujeta.

3.4 Italijanska prevoda

Navajam prevoda v slovenščino, kot je italijanska prevoda prevedel g. Lucijan Vuga:

- 1 Ta zgradba in to svetišče pripadajo gospodarici zvezd (UNI); zgradil Tiberij iz Velija. In kralj, kot dar (za tujce), je ponudil varstvo in dve zgradbi. Čuval bo meje pet let;

upravljal deželo po običajih; varoval sveto ogrado. Iz pristojnosti doža (vodje, duhovnika) določa očiščenja, poleg še sveto leto ter dan zborovanja. Nanaša se na Tiberija iz Velija: zaukazal je letno posvečenje po običajih meseca Gospodarice; določil je letno tempeljsko pokoro, prav tako zborovanje senata.

- 2 Svetišče in kipe je (zahteval) Uni; (ustanovitelj) združene lige. Thefaria Velianas, je daroval *sal* od *cluvenia*: to pripada sobi svetega kraja med svečanostmi Tulerasa, ker so od dneva njegovega vzpona na oblast minila tri polna leta, med praznovanji Alšasa, ker se je (zgodil ogenj zunaj zgradbe) (vrhovnega) sodišča. In (v ta namen) je na kipih toliko let kolikor je zvezd.
Odkar je to Thefaria Velianos (utemeljil), je *cleva* od *etana* (oficij?) (ponavljanje) (mesečnega obreda) in (molitev) v "svetišču let". (Sto) zvezd!

Prevoda sta tako različna, da je težko iskati vzporednice, saj se zlasti prvi prevod naslanja na feničanski prevod, ki pa z dejansko vsebino nima nikakršne povezave.

Posebej bi opozoril na novejši prevod G. M. Facchettija, ki dokaj verno sledi izvirniku, pa kljub temu ni podal vsaj delno ustreznega prevoda, saj je smiselno prebranih manj kot 6% črk in manj kot 5% besed. Prevod navaja kar 6 imen in štiri neprevedene besede.

Analiza je pokazala, da Borov prevod etruščanskih Pyrgijskih ploščic izjemno dobro ustreza originalu in je ob uporabljeni razčlenitvi dobro razumljiv na podlagi slovenščine in njenih dialektov. Smiselno je prebranih 45,6% črk in 65,9% besed.

4. Prevod besedila obeh ploščic, kjer upoštevam Borovo razlago besed, se glasi:

I	TA	TMIA	I	KAK	HERAM	AZVA	VATIEHE
I	ta	tempelj	je	kot	hram	ozval	utehe
(Tudi)						(oznanil)	

UNI	AL	ASTRES	O	E	MIA	SA	MEH	OUTA
Junone	ali	Astarte	ko	je	imel	svoj	meč	tu
					(objemši)	(za)		

OEBARIEI	VELIANAS	SAL	CLUVENI	AS	TU	RUKE
obrednik	Velianas	sel	slovenji	ko (je)	tu	rokoval.
(vojvoda)	(veliki naš)					(postavil)

MUNI	STAS	OUVA	STA	MERESKA
Munja	stavba	ova (je)	stala	(v) morski
(Strelna-Ponosna)				

ILAKVE	TULE	RASE	NAC
Ilakve	utrdbi	(ko je) rasel	nato.
(lokvi-zalivu)	(zavetišču)	(rasensko, dvigal)	(nas)

KI	AVIL	HURVAR	TE	ZIAME	ITALE
ko (je)	minil	kurbir	tedaj	zajame	italski
	umrl	(gusar)			

ILAKVE	AL	ZASE	NAC
Ilakve	ali	zasede	nato.
(lokev-zaliv)	(in)		(nas)

A Od	T te	RANE rane (nesreče)	S sta	ŽILAC živelj	AL in	SELE selje	ITALA (od) Itala.	
AK NA Kakor (Kakor je razvidno)	ZVER zver	S si (je)	I i	TA ta	NIM nimbški (nam, nebeški-sveti)	HERAM hram		
VE vedi (glej)	AVIL minil (uvil, uničil)	EN in	IACA jako	PUL/UMHVA polumpal. (polomil)				
NAK Nakon (Nato)	OEBARIE obrednik (vojvoda)	VELIUNAS Veliunas (veliki naš)	O po	AMUCE pomoč	KLEVA klical			
E je	TANAL tnala (udarila)	MASAN močna (silna)	TIUR tira (volja)	UNI Junone	AS da (je)	ZELACE zločince	VA v	KAL kali
TMIAL zmlal (zatrli)	AVIL minil (uničil)	HVAL zahvaljujoč	AMUCE pomoči	PULUMHVA polumpal (porazil)	SNUJAB znojevo. (borbeno, dokončno)			

5. Zaključki

Izvor Etruščanov še ni dokončno pojasnjen zato navajam Ugo Di Martina, ki na strani 100 pravi, da je " na koncu treba omeniti problem izvora etruščanščine. Ta je integralno povezan z izvorom te civilizacije: tisti, ki izvajajo izvor Etruščanov iz podonavsko-balkanske predzgodovine bo iskal sorodnost v indoevropskih in slovanskih jezikih, kdor verjame v njihovo avtohtonost se bo navezoval na protoitalske jezike, in končno, kdor sprejema teorijo orientalskega izvora Etruščanov, bo raziskoval v smeri mediteranskih jezikov"[1].

Znanstveniki še vedno iščejo izvor Etruščanov in to v različnih smereh, saj njihov izvor niti v grobem še ni dorečen. V teh prizadevanjih lahko bistveno pripomore ustrezno razumevanje dveh zlatih Pyrgijskih etruščanskih ploščic iz 5. stoletja pred Kristusom, ki so eden najbolj ohranjenih pisnih spomenikov Etruščanov. Za razumevanje besedila je izvedena primerjava prevodov M. Bora v slovenščino in A. Mario in G.M Fecchetti v italijanščino.

Primerjava navedenih prevodov etruščanskih zlatih Pyrgijskih ploščic kaže, da je v Borovem prevodu prepoznanih več kot sedemkrat več črk v deležu 44,6% in več kot štirinajstkrat več besed v deležu 65,9% kot v boljšem italijanskem prevodu. To potrjuje predpostavko, da je Borov prevod zelo dober, saj močno presega predpostavljeni meji 25% prepoznanih črk in 30% prepoznanih besed. Italijanska prevoda ne izkazujeta zadostnega obsega zadovoljivo prebranega besedila, zato se lahko obravnavata le kot delovna hipoteza, ki pa ni dala ustreznih rezultatov.

Pri celotnem besedilu obeh ploščic, berem drugače kot je Borova razlaga le v šestih primerih, ki predstavljajo 8 besed ali 9,4% in sicer: E-MIA, OEBARIEI, TU-RUKE, RASE, ZVER, NIM. Poleg tega dopuščam drugačno branje v primeru Velianas, ki poleg imena lahko pomeni po naše tudi velikaša. Tako so prav vse besede v zapisu obeh ploščic razen imen razumljive v slovenščini, kjer je poleg osnovnega pomena pripisan tudi možen drugačen pomen, ki pa v celoti ne spreminja razumevanja prebranega besedila.

Analiza Borovega prevoda kaže, da je prvotni izvor Etruščanov potekal iz iste korenine kot izvor Venetov, zato se starejši etruščanski zapisi, prav tako kot venetska besedila, lahko

preberejo s pomočjo slovanskih prvin. Slovenščina s svojimi številnimi dialekti in bogatim izrazoslovjem je tudi v tem primeru dobro orodje.

6. Literatura

1. Ugo Di Martino, *Gli Etruschi*, Mursia, Milano 1982.
2. G. M. Facchetti, *L'enigma svelato della lingua etrusca*, Newton, Roma 2001.
3. M. Bor, I Tomažič, *Etruščani in Veneti*, I. Tomažič, Wien 1995.
4. V. Vodopivec, Lastne študije Pyrgijskih ploščic na osnovi Borovega prevoda in glosarja.
5. M. Pallottino, *Etruscologia*, Hoepli, Milano 1975.
6. Razni avtorji, *Ancient writing from cuneiform to the alphabet*, British Museum 1990.
7. *The Etruscans*, Bompiani, Katalog 2000.
8. V. Vodopivec, Atestinske tablice verski in jezikovni pomniki naših prednikov, *Zbornik prve mednarodne konference: Veneti v etnogenezi srednjeevropskega prebivalstva*, Jutro, Ljubljana 2001, 167-181.